

Innst. 382 S

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument 8:109 S (2010–2011)

Innstilling fra justiskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Morten Ørsal Johansen om endring av praksis for bosetting av forvaringsdømte

Til Stortinget

Sammendrag

Stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Morten Ørsal Johansen fremsatte 10. mars 2011 følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen avvikle praksis med bosetting av forvaringsdømte i ordinære boliger.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Sigvald Oppbøen Hansen, Stine Renate Håheim, Thor Lillehovde og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kielland Asmyhr, Morten Ørsal Johansen, Åse Michaelsen og lederen Per Sandberg, fra Høyre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Morten Ørsal Johnsen om endring av praksis for bosetting av forvaringsdømte.

Komiteen understreker at prøveløslatelse fra forvaring bare kan besluttes når domfelte ikke lenger anses å utgjøre en fare for samfunnet. Både retten og kriminalomsorgen kan sette omfattende vilkår for prøveløslatelsen. Enkelte forvaringsdømte vil kunne ha behov for forsterket opplegg, og dette kan omfatte opphold i bolig med heldøgnsbemanning og kontinuerlig tilsyn. Komiteen understreker videre at det er et vilkår for prøveløslatelse til institusjon eller kommunal boenhet at kommunen samtykker til oppholdet.

Komiteen vil understreke at god tilbakeføring av innsatte til samfunnet i mange tilfeller vil være en forutsetning for å klare et liv uten videre kriminalitet.

Komiteen mener det er viktig at lokalmiljøene informeres i rimelig tid før det etableres overgangsboliger for prøveløslatte eller boliger for prøveløslatte fra forvaring. Slik kan utrygghet i nærmiljøet unngås, og de problemstillingene forslagsstillerne berører i representantforslaget vil avhjelpes.

Forslagsstillerne mener at forvaringsdomfelte ikke bør bosettes i vanlige boligstrøk, og komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at norsk straffegjennomføring skal være individuelt tilrettelagt mot en tilbakeføring i samfunnet. Det er ikke livstidsstraff i Norge, og alle domfelte skal derfor ut i samfunnet igjen etter ferdig sonet dom. Dette gjelder også for forvaringsdomfelte. Forvaring er imidlertid en tidsbestemt straff, og det er strenge vilkår for å bli prøveløslatt. Som en ekstra sikkerhetsventil har domstolen eller kriminalomsorgen da denne muligheten til forsterket prøveløslattesopplegg. Det er derfor av stor betydning at innholdet under soningen og overgangen til frihet er basert på kunnskap og tett oppfølging for å forhindre ny kriminali-

tet. Flertallet viser til at erfaring fra kriminalomsorgen viser at kontakt med familie og nærmiljø er av stor betydning for å kunne leve et liv uten kriminalitet. For mange er det derfor viktig å kunne bosette seg på hjemstedet etter ferdig sonet straff. Flere forvaringsdømte vil også ha behov for tett oppfølging fra det offentlige tjenestetilbudet etter endt straffegjennomføring. Det å bosette seg på hjemstedet kan av den grunn sikre god oppfølging fra hjelpeapparatet som kanskje tidligere har ytt bistand til den domfelte.

Flertallet viser til at de aller fleste av dagens forvaringsdømte i fremtiden skal sluses tilbake til samfunnet. For å redusere risikoen for tilbakefall så mye som mulig, er det viktig at tilbakeføringen skjer gradvis, med en resosialisering til samfunn som inkluderer botrening, arbeidstrening eller utdanning, samt omgang med mennesker som ikke er en del av kriminalomsorgen. Med dette som bakteppe mener flertallet det er viktig at kriminalomsorgen har et bredt spekter av virkemidler for å sikre god tilbakeføring, herunder bosetting av forvaringsdømte i boligområder.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser for øvrig til vurderingene av representantforslaget i justisministerens brev av 29. mars 2011 (vedlagt), og dette flertallet deler disse vurderingene. På denne bakgrunnen foreslår dette flertallet at forslaget ikke bifalles.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til forslaget og slutter seg til de argumenter som forslagsstillerne legger til grunn for forslaget. Disse medlemmer mener at flertallet ikke tar opp de problemstillinger som fremkommer i forslaget, bl.a. den uheldige praksis som i dag følges ved at Kriminalomsorgen ikke informerer nærområdene når forvaringsboliger etableres. Disse medlemmer mener at dagens praksis med bosetting av forvaringsdømte i nærmiljøer som ikke kjenner til at en slik etablering er forestående, kun bidrar til frykt og usikkerhet i nærmiljøer hvor trygghet er en avgjørende faktor for at folk bosetter seg der og trives. At flertallet ikke ønsker å endre denne praksisen, viser at flertallet ikke er i stand til å ta inn over seg de behov som befolkningen i små lokalsamfunn har for å kunne føle seg trygge og ha følelsen av sikkerhet i sine nærmiljøer. En slik praksis er også til skade for de forvaringsdømte som skal ut i overgangsbolig fordi de da på grunn av manglende informasjon vil bli møtt med skepsis. Det vil igjen hindre tilbakevenning til samfunnet fordi det vil bli umulig å få til en integrering i lokalsamfunnet. I tillegg er faren for tilbakefall for enkelte grupper av forvaringsdømte stor, noe som viser at disse gruppene må

være i miljøer som har nok ressurser til å følge dem opp på en forsvarlig faglig måte.

Disse medlemmer er av den oppfatning at når forvaringsdømte skal fases ut i samfunnet via en overgangsbolig, så må dette skje i et miljø som har tilstrekkelig faglig kompetanse og miljø til å gjennomføre en slik tilbakevenning på en best mulig måte. Å opprette små og fragmentariske fagmiljøer for i utgangspunktet en liten gruppe er etter disse medlemmers oppfatning lite hensiktsmessig. Disse medlemmer mener derfor at det må bygges en overgangsbolig for forvaringsdømte i tilknytning til Ila fengsel og forvaringsanstalt hvor det kan bygges opp et slikt fagmiljø som blir et nasjonalt kompetansesenter for tilbakevenning av forvaringsdømte. Disse medlemmer fremmer derfor på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen opprette en overgangsbolig i tilknytning til Ila fengsel og forvaringsanstalt som utvikles til et nasjonalt kompetansesenter for tilbakevenning av forvaringsdømte.»

Disse medlemmer viser til det nevnte brevet fra statsråd Knut Storberget til komiteen av 29. mars 2011 (vedlagt) hvor statsråden skriver at det for mange domfelte vil være hensiktsmessig å ta opphold på hjemstedet etter løslatelse, og at det derfor er viktig med kontakt med familie, venner og nærmiljø under oppholdet i overgangsbolig. Disse medlemmer mener at dette i mange tilfeller ikke vil være ønskelig nettopp fordi den forvaringsdømte har gjennomført sin forbrytelse i tilknytning til familie og sitt nærmiljø. Mange ofre og pårørende til disse vil føle det svært ubehagelig og belastende dersom en gjerningsperson dukker opp i det samme lokalmiljøet enten i overgangsbolig eller etter soning.

Disse medlemmer viser for øvrig til de synspunkter fremmet av pensjonert politimester Knut Borgen på vegne av Borgen Vel i komiteens høring om saken den 3. mai 2011 om hvilken situasjon dagens bosettingspolitikk medfører for små og sårbare lokalsamfunn.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen avvikle praksis med bosetting av forvaringsdømte i ordinære boliger.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en samlet oversikt over etablering av botilbud for forvaringsdømte under soning utenfor ordinære fengsler.»

Forslag fra mindretall**Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:***Forslag 1*

Stortinget ber regjeringen legge frem en samlet oversikt over etablering av botilbud for forvaringsdømte under soning utenfor ordinære fengsler.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 2*

Stortinget ber regjeringen opprette en overgangsbolig i tilknytning til Ila fengsel og forvaringsanstalt som utvikles til et nasjonalt kompetansesenter for tilbakevenning av forvaringsdømte.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen avvikle praksis med bosetting av forvaringsdømte i ordinære boliger.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:109 S (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Morten Ørsal Johansen om endring av praksis for bosetting av forvaringsdømte – bifalles ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 31. mai 2011

Per Sandberg

leder

Akhtar Chaudhry

ordfører

Vedlegg**Brev fra Justis- og politidepartementet v/statsråden til justiskomiteen, datert 29. mars 2011****Vedrørende representantforslag 109 S (2010-2011)**

Jeg viser til brev av 18. mars 2011 vedrørende representantforslag 109 S (2010-2011) hvor Justiskomiteen ber om Justisdepartementets uttalelse i forbindelse med at den har følgende sak til behandling:

Dokument 8: 109 S (2010 – 2011) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Morten Ørsal Johansen om endring av praksis for bosetting av forvaringsdømte.

Forslagsstillerne viser i representantforslaget til et svar fra statssekretær Terje Moland Pedersen på spørsmål om hvor kriminalomsorgens overgangsboliger bør ligge. Forslagsstillerne viser samtidig til betydningen av å avklare praksis for utslusning av forvaringsdømte til samfunnet, og å sikre at dette skjer på en trygg måte.

Spesielt om overgangsboliger

Når det gjelder kriminalomsorgens overgangsboliger vil jeg innledningsvis understreke at disse er institusjoner underlagt kriminalomsorgen som er tilrettelagt for å gi et tilbud til alle innsatte som er i sluttfasen av straffegjennomføringen. Opphold i overgangsbolig vil ofte være siste ledd i straffegjennomføringen før løslatelse. Under opphold i overgangsbolig legges det stor vekt på nettverksarbeid, sosial trening, rehabilitering og forberedelse til prøveløslatelse. Opphold i overgangsbolig innebærer relativt omfattende kontakt med omverdenen som ledd i overgangen til prøveløslatelse.

Prøveløslatelse med vilkår om opphold i institusjon eller kommunal boenhet

Den gruppen forvaringsdømte som forslagsstillerne omtaler er ikke plassert i overgangsbolig, men er prøveløslatt til et forsterket opplegg i omsorgsbolig eller institusjon i medhold av straffeloven § 39 g. Hovedformålet med forvaring er å beskytte samfunnet mot ny alvorlig kriminalitet. Prøveløslatelse fra forvaring kan bare besluttes når domfelte ikke lenger anses å utgjøre en fare for samfunnet.

Straffeloven § 39 g åpner adgang for særskilte prøveløslatelsesopplegg hvor domstolen kan sette som vilkår at den forvaringsdømte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet og hindres i fritt å for-

late boligen og bryte eventuelle andre vilkår. Vilkåret vil kunne medføre et restriktivt løslatelsesopplegg som omfatter opphold i bolig med heldøgns bemanning og om nødvendig kontinuerlig tilsyn, samt at domfelte kan holdes tilbake mot sin vilje og hentes tilbake ved unnvikelse. I tillegg vil det kunne fastsettes andre og individuelt tilpassede vilkår.

Prøveløslatelse med vilkår om opphold i institusjon eller kommunal boenhet forutsetter at det foreligger "særlige grunner". Vilkåret er ment å være en snever unntaksregel fra de ordinære bestemmelsene om prøveløslatelse. Tiltaket forutsettes bare å skulle komme til anvendelse når domfeltes behov for omsorg og oppfølging er så stort at han ikke vil kunne oppnå en forsvarlig tilbakeføring til samfunnet uten et så omfattende prøveløslatelsesopplegg som ordningen innebærer. Dersom domfelte ut fra sitt funksjonsnivå er i stand til å overholde vilkår for prøveløslatelse og nyttiggjøre seg behandlings- og rehabiliteringstiltak, skal han løslates på samme vilkår som andre.

Psykisk utviklingshemmete i lettere grad kan idømmes forvaring. Prøveløslatelse med vilkår om opphold i institusjon eller kommunal boenhet er i utgangspunktet tiltenkt denne gruppen. I tillegg er det åpnet for at målgruppen også kan omfatte andre grupper forvaringsdømte med samme behov.

Det er en forutsetning for ordningen med prøveløslatelse til institusjon eller kommunal boenhet at den aktuelle kommunen samtykker i oppholdet. Tiltaket er fullt ut statlig finansiert, og kriminalomsorgen har ansvaret for sikkerheten. En lignende ordning er etablert for psykisk utviklingshemmede som er strafferettslig utilregnelige, og som omfattes av særreaksjonen tvungen omsorg.

Hvor skal de forvaringsdømte bosettes?

Forslagsstillerne gir uttrykk for bekymring for at prøveløslatte forvaringsdømte kan løslates til vanlige boligstrøk. Som det fremgår av ovenstående, vil et forsterket prøveløslatelsesopplegg til institusjon eller kommunal boenhet medføre omfattende kontrolltiltak og oppfølging av den prøveløslatte. Alvorlige eller gjentatte brudd på vilkår vil dessuten medføre gjeninnsettelse i forvaringsanstalt. Jeg mener derfor at hensynet til sikkerheten er ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

For mange domfelte vil det være hensiktsmessig å ta opphold på hjemstedet etter løslatelse. Erfaring viser at kontakt med familie, venner og nærmiljø er

av vesentlig betydning for den domfeltes evne til leve et lovlydig liv etter løslatelse. Hertil kommer at denne gruppen forvaringsdømte ofte vil ha behov for et omfattende offentlig tjenestetilbud også etter endt straffegjennomføring, og at det også av denne grunn er hensiktsmessig at de tar opphold i sin hjemkommune.

Når det gjelder informasjon om plassering av prøveløslatte, åpner dagens regelverk for at fornærmede og etterlatte får kjennskap til tidspunktet for løslatelse. Det er også adgang til å sette som vilkår for prøveløslatelse at domfelte ikke skal ha kontakt med "bestemte personer", som fornærmede eller etterlatte eller personer som kan representere en fare for at domfelte kan falle tilbake til sin tidligere livsførsel. Det er imidlertid ingen planer om å innføre bestemmelser som på generelt grunnlag gir adgang til å informere naboer eller andre som bor i samme område om prøveløslatelsen.

Etterkontroll av strafferettslige særreaksjoner og forvaring

Det ble i 2006 oppnevnt en arbeidsgruppe som skulle foreta etterkontroll av de nye bestemmelsene om strafferettslig utilregnelighet, strafferettslige særreaksjoner og forvaring. Utredningsgruppens mandat var å vurdere flere sider ved forvaringsordningen, herunder ordningen med prøveløslatelse med vilkår om opphold i institusjon eller kommunal boenhet. Arbeidsgruppen avla sin rapport den 30. april 2008 og rapporten følges nå opp av Justis- og politidepar-

tementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet.

Det er hittil avsagt 18 dommer hvor forvaringsdømte er besluttet prøveløslatt med vilkår om opphold i institusjon eller kommunal boenhet, og 16 domfelte er allerede utplassert til et slikt prøveløslattelsesopplegg. Utredningsgruppen har ikke foreslått endringer i ordningen med prøveløslatelse til institusjon eller kommunal boenhet. Jeg vil likevel understreke at departementet følger utviklingen nøye. Jeg er kjent med at Kriminalomsorgens sentrale forvaltning vil se nærmere på ordningen og herunder vurdere om den anvendes i større omfang enn opprinnelig tiltenkt.

Behov for ulike tiltak knyttet til prøveløslatelse

Forvaringsdømte er en uensartet gruppe med ulike behov. Mange av dem har et fungeringsnivå som tilsier individuelle tilpasninger innenfor sikkerhetsmessig forsvarlige rammer. Dette gjelder ikke minst psykisk utviklingshemmede av lettere grad. Det er derfor viktig å ha adgang til å sette ulike type vilkår blant annet i forbindelse med prøveløslatelse. Det understrekes imidlertid at slik løslatelse alltid må skje under sikkerhetsmessig forsvarlige forhold, og at samfunnets sikkerhet er et overordnet mål. Her vises også til at særreaksjonssystemet, herunder reglene om forvaring, for tiden er under evaluering. Justisdepartementet støtter derfor ikke representantforslaget.

